

4. Eiropas Cilv?kties?bu un pamatbr?v?bu aizsardz?bas konvencijas (turpm?k tekst? –

“ECPAK”) (4) 6. panta 1. punktā it īpaši ir paredzēts: “Ikvienam ir tiesības, nosakot civilo tiesību un pienākumu vai viņam izvirzītās apsūdzības pamatotību, uz taisnīgu un atklātu lietas savlaicīgu izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā likuma noteiktā tiesī”. Starp 6. panta 3. punktā garantētajām minimālajām tiesībām ikvienam, kurš tiek apsūdzēts krimināloziegumā, ir tiesības “aizstāvēt sevi pašam vai ar paša izvēlētu juridisku palīdzību, vai, ja trūkst līdzekļu, lai algotu šo juridisko palīdzību, saņemtu to par velti, ja to prasa justīcijas intereses”.

5. Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām (turpmāk tekstā – “ICCPR”) (5) 14. panta 1. punktā ir noteikts: “Visas personas ir vienlīdzīgas tiesu un tribunālu priekšā. Ikvienam, nosakot izvirzītās apsūdzības krimināllietā pamatotību vai tiesības un pienākumus civilprocesā, ir tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu kompetentā, neatkarīgā un objektīvā likuma noteiktā tiesī”. Saskaņā ar 14. panta 3. punkta b) un d) apakšpunktu ikvienam ir tiesības, ja tiek izskatīta jebkura viņam uzrādītā kriminālpasūtība, pamatojoties uz visu personu vienlīdzību, “sazināties ar paša izraudzētu aizstāvi” un “tikt tiesītam, viņam klātesot, un aizstāvēt sevi pašam vai ar paša izraudzētu aizstāvja starpniecību; tikt informētam, ja viņam nav aizstāvja, par šīm tiesībām un iecelt aizstāvi jebkurā gadījumā, kad tas nepieciešams taisnīguma interesēs, bez maksas, ja viņam nav pietiekamu līdzekļu šāda aizstāvja atalgošanai”.

6. Konvencijas par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju griezties [vērsties] tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem (turpmāk tekstā – “Orhāsas konvencija”) (6) 9. pants attiecas uz iespēju vērsties tiesu iestādēs.

7. Šī panta 1.–3. punktā ir pieprasīts, lai sabiedrības pārstāvjiem būtu pieejamas procedūras, kas ļauj dažādu veidu darbības vai bezdarbības vides jomā pārskatīšanas nolūkā vērsties administratīvajās un/vai tiesu iestādēs. 1. un 2. punktā ir noteikts, ka katra šīs konvencijas puse nodrošina attiecīgās procedūras “saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem”, bet 3. punkts attiecas uz “attiecīgās valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem, ja tie ir”, un gadījumā, kad tiek pārskatīti “attiecīgās valsts tiesību akt[i] vides jomā”.

8. 4. punktā ir pieprasīts, ka 1.–3. punktā minētajām procedūrām ir “jānodrošina pamatoti un efektīvi tiesiskie līdzekļi, tostarp, vajadzības gadījumā, atbrīvošana no amata, un tām ir jābūt taisnīgām, objektīvām un ātrām, kā arī saistītām ar nelielām izmaksām”, bet 5. punktā ir pieprasīts, ka puses “lemj par atbilstošu palīdzības sistēmu ieviešanu, lai novērstu vai mazinātu finansiālus un citus šķēršļus saistībā ar griešanas [vēršanas] tiesu iestādēs”.

Līgums par Eiropas Savienību

9. LES 9. pantā ir noteikts: “Visās darbībās Savienībā ievēro pilsoņu vienlīdzības principu [...]”.

Eiropas Savienības Pamattiesību harta

10. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) (7) 20. pantā ir paredzēts: “Visas personas ir vienlīdzīgas likuma priekšā”.

11. 47. pantā “Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu” ir paredzēts:

“Ikvienai personai, kuras tiesības un brīvības, kas garantētas Savienības tiesībās, tikušas pārkāptas, ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, ievērojot nosacījumus, kuri paredzēti šajā pantā”.

Ikvienai personai ir tiesības uz taisnīgu, atklātu un laikus veiktu lietas izskatīšanu neatkarīgā un objektīvā, tiesību aktos noteiktā tiesī. Ikvienai personai ir iespējas saņemt konsultāciju,

aizst?v?bu un p?rst?v?bu.

Juridisk? pal?dz?ba tiek sniegta tiem, kam nav pietiekamu l?dzek?u, cikt?l š? pal?dz?ba ir nepieciešama, lai nodrošin?tu efekt?vu tiesiskuma ?stenošanu.”

12. 51. panta 1. punkt? ir nor?d?ts, ka š?s hartas noteikumi attiecas uz Savien?bas iest?d?m un strukt?r?m, iev?rojot subsidiarit?tes principu, un uz dal?bvalst?m tikai tad, ja t?s ?steno Savien?bas ties?bu aktus.

13. Atbilstoši 52. panta 1. punktam:

“Visiem šaj? Hart? atz?to ties?bu un br?v?bu izmantošanas ierobežojumiem ir j?b?t noteiktiem ties?bu aktos, un tajos j?respekt? šo ties?bu un br?v?bu b?t?ba. Iev?rojot proporcionalit?tes principu, ierobežojumus dr?kst uzlikt tikai tad, ja tie ir nepieciešami un patieš?m atbilst visp?r?jas noz?mes m?r?iem, ko atzinusi Savien?ba, vai vajadz?bai aizsarg?t citu personu ties?bas un br?v?bas.”

14. 52. panta 3. punkt? ir paredz?ts:

“Cikt?l Hart? ir ietvertas ties?bas, kuras atbilst Eiropas Cilv?kties?bu un pamatbr?v?bu aizsardz?bas konvencij? garant?taj?m ties?b?m, šo ties?bu noz?me un apjoms ir t?ds pats k? min?taj? Konvencij? noteiktaj?m ties?b?m. Šis noteikums neliedz Savien?bas ties?b?s paredz?t plaš?ku aizsardz?bu.”

PVN direkt?va

15. PVN direkt?vas 1. panta 2. punkt? ir paredz?ts:

“Kop?j?s PVN sist?mas princips ir piem?rot prec?m un pakalpojumiem visp?r?ju nodokli par pat?ri?u, kas b?tu tieši proporcion?ls pre?u un pakalpojumu cenai neatkar?gi no to dar?jumu skaita, kas veikti ražošanas un izplat?šanas proces? pirms stadijas, kur? uzliek nodokli.

Par katru dar?jumu PVN, ko apr??ina no pre?u vai pakalpojumu cenas p?c attiec?gaj?m prec?m vai pakalpojumiem piem?rojamās likmes, uzliek p?c tam, kad atskait?ts daž?d?m izmaksu sast?vda??m tieši piem?rotais PVN.

Kop?jo PVN sist?mu piem?ro l?dz mazumtirdzniec?bas stadijai, to ieskaitot.”

16. PVN direkt?vas 2. panta 1. punkta c) apakšpunkt? ir noteikts, ka PVN tiek uzlikts “pakalpojumu sniegšanai, ko par atl?dz?bu k?d? dal?bvalsts teritorij? veic nodok?a maks?t?js, kas r?kojas k? t?ds”.

17. Saska?? ar 97. pantu PVN pamatlikme nevar b?t maz?ka par 15 %. Tom?r saska?? ar 98. pantu dal?bvalstis var piem?rot vienu vai divas samazin?tas likmes t?du kategoriju pre?u pieg?dei vai t?du kategoriju pakalpojumu sniegšanai, kas min?ti III pielikum?. Sarakst? III pielikum? nav iek?auti advok?tu pakalpojumi. Tom?r saska?? ar 15. punktu taj? ir ietverta pre?u pieg?de un pakalpojumu sniegšana, ko veic dal?bvalstu par soci?l?s labkl?j?bas organiz?cij?m atz?tas organiz?cijas, kuras ir iesaist?tas dz?ves apst?k?u uzlabošanas vai soci?l?s nodrošin?šanas darb?, ja vien šie dar?jumi nav atbr?voti saska?? ar 132., 135. un 136. pantu” (8).

18. 132. panta 1. punkt? ir min?ta virkne “atbr?vojumu konkr?t?m darb?b?m sabiedr?bas interes?s”. Ar? šaj?s darb?b?s nav iek?auti advok?tu pakalpojumi. T? g) apakšpunkt? ir ietvertas “pakalpojumu sniegšana un pre?u pieg?des, kas ir cieši saist?tas ar soci?lo apr?pi un soci?lo nodrošin?šanu, tostarp t?das, ko veic veco ?aužu pansion?ti, publisko ties?bu subjekti vai citas

struktūras, kuras attiecīgā dalībvalsts atzinusi par sociālais labklājības struktūru”.

19. 168. pantā ir paredzēts:

“Ciktāl preces un pakalpojumus nodokļa maksātājs izmanto darījumiem, par kuriem uzliek nodokli, nodokļa maksātājam ir tiesības tajā dalībvalstī, kurā viņš veic šos darījumus, atskaitīt no nodokļa, par kuru nomaksu viņš ir atbildīgs:

a) PVN, kas attiecīgajā dalībvalstī maksājams vai samaksāts par preču piegādi vai pakalpojumu sniegšanu, ko tam veicis vai veiks cits nodokļa maksātājs;

[..].”

20. Saskaņā ar 371. pantu “dalībvalstis, kuras 1978. gada 1. janvārī atbrīvoja no nodokļa X pielikuma B daļā minētos darījumus, drīkst turpināt atbrīvot šos darījumus saskaņā ar nosacījumiem, kuri tajā dienā bija spēkā attiecīgajā dalībvalstī”. PVN direktīvas X pielikuma B daļas ar nosaukumu “Darījumi, ko dalībvalstis var turpināt atbrīvot no nodokļa” 2. punktā ir ietverti “autoru, mākslinieku, izpildītāju, juristu un citi brīvo profesiju pārstāvju pakalpojumi, izņemot medicīniskas vai paramedicīniskas profesijas” – ar dažiem izņēmumiem, kuriem nav nozīmes šajā lietā (9).

Beļģijas tiesību akti

21. Beļģijas Konstitūcijas 23. panta 2. punktā *inter alia* visām personām ir garantētas tiesības uz juridisko palīdzību.

22. Līdz 2013. gada 31. decembrim Beļģijas PVN kodeksa 44. panta 1. punkta 1. apakšpunktā bija paredzēts, ka no PVN ir atbrīvota tādā advokātu pakalpojumu (10) sniegšana, kuri to veic savas parastās darbības ietvaros. Šādu pakalpojumu sniegšana bija atbrīvota no nodokļa kopš PVN ieviešanas Beļģijā 1971. gada 1. janvārī. No iesniedzējtiesas lūgumā minētajiem parlamenta dokumentiem izriet, ka šā atbrīvojuma noteikšanas un pēc tam saglabāšanas mērķis bija izvairīties no papildu izmaksu sloga lietas izskatīšanai tiesā.

23. Šis atbrīvojums no 2014. gada 1. janvāra ir atcelts ar 2013. gada 30. jūlija likuma (11) 60. un 61. pantu (kopā turpmāk tekstā – “apstrīdētais pasākums”). No iesniedzējtiesas lūgumā minētajiem parlamenta dokumentiem izriet, ka plašāka mērķis bija izbeigt normai neatbilstošo situāciju, saskaņot Beļģijas tiesību aktus ar citu dalībvalstu tiesību aktiem un izbeigt konkurences kropojumus, un vienlaikus tam ir ar budžetu saistīts mērķis.

24. PVN pamatlīdzība Beļģijā ir 21 %.

25. Saskaņā ar Beļģijas Tiesu iekārtas kodeksa 446.ter pantu advokāti savus honorārus nosaka brīvi, “ar rīcības brīvību, kas ir sagaidāma no viņiem savu pienākumu īstenošanā”. Šā summa nevar būt atkarīga tikai no tiesvedības iznākuma. Honorāri, kas ir lielāki par “taisnāgu un mērenu” summu, ir jāsamazina kompetentajai Advokātu kolēģijas padomei.

26. Praksē honorāri tiek noteikti pēc vienošanās starp advokātu un klientu, izmantojot vienu no četrām metodēm – stundas likmi; vienotas likmes maksājumu, ņemot vērā lietas raksturu; summu, ko nosaka, ņemot vērā prasības vērtību, bet kas ir mainīga starp noteikto minimālo un maksimālo atbilstoši tiesvedības rezultātiem, un (pastāvīgajiem klientiem) honorāru par noteiktu laiku, kas jāsamaksā tik bieži vai tad, kad ir padarīts noteikts darba apjoms (12).

Tiesvedība un prejudiciālie jautājumi

27. No 2013. gada novembra līdz 2014. gada februārim *Cour constitutionnelle* (Konstitucionālā tiesa) saņēma pieteikumus, no kuriem katrs tika pārskatīts atsevišķi pasākums.
28. Pirmo pieteikumu iesniedza *Ordre des barreaux francophones et germanophone* (Franču valodas un vācu valodas advokātu kolēģu padome) kopā ar vairākiem biedrībām, kuru mērķi visumā attiecas uz tiesiskumu, tai skaitā cilvēktiesībām, un kuras aizstāv darba ņēmēju un mazāk privileģētus sabiedrības locekļus, kuru nodokļu maksājuma situācija neapmierina tiem atskaitot PVN, ja tie izmanto advokātu pakalpojumus. Otrā pieteikumu iesniedza vairākas fiziskas personas ("Jimmy Tessens u.c."), kuras izmantoja specializētu advokātu pakalpojumus, lai atsevišķi zemes piespiedu ekspropriāciju, un saskārs ar to, ka advokāta honorāri tagad bija pieauguši par 21 %, ko šīs personas nevar atskaitīt, jo tās rakstojas kā privātpersonas. Trešā prasītāja bija *Orde van Vlaamse Balies* (Flāmu advokātu kolēģu padome). Ceturto pieteikumu kopīgi iesniedza 11 Franču valodas advokātu kolēģu padomes un individuāli praktizējošs advokāts. *Conseil des barreaux européens* (Eiropas Advokātu kolēģu un juristu biedrību padome, turpmāk tekstā – "CCBE") tika atļauts iesniegt iestāšanās apsvērumus no otrās līdz ceturtajai lietai.
29. Savā lūgumā sniegt prejudiciālu nolikumu *Cour constitutionnelle* (Konstitucionālā tiesa) izklāsta prasītāju argumentus, kas attiecas uz lūgumu sniegt prejudiciālu nolikumu.
30. Pirmkārt, tie apgalvo, ka saistībā ar tiesībām uz taisnāgu lietas izskatīšanu atsevišķi pasākums kā? ?stenot tiesības uz lietas izskatīšanu ties? un tiesības uz advokāta palīdzību un to nekompensē nekādas juridiskās palīdzības sistēmas pielāgojumi.
31. Otrkārt, atsevišķi pasākumi advokātu pakalpojumi tiek uzskatīti par lūdzvārtīgiem parastu preču piegādēm un pakalpojumu sniegšanai, bet pakalpojumu sniegšana, kas saistīta ar pamattiesību ?stenošanu, ir atbrīvota no PVN finansēšanas pieejamības apsvērumu dēļ.
32. Treškārt, advokātu pakalpojumi nav salīdzināmi ar citu brīvo profesiju pakalpojumiem un tie ir raksturīgi un būtiski tiesiskumam.
33. Ceturkārt, atsevišķi pasākumi ir diskriminējošs pret tiesvedības dalībniekiem, kuri nav nodokļa maksātāji, neizmanto advokātu pakalpojumus saviem ar nodokli apliekamajiem darījumiem un tādējādi nevar atskaitīt PVN par šiem pakalpojumiem; turklāt šīs personas bieži vien ir ekonomiski vājākas.
34. Piektkārt, pakārtoti, būtu jāpiemēro PVN samazinātā likme, lai atspoguļotu advokātu pakalpojumu būtību, kuri ir salīdzināmi ar ?rstu pakalpojumiem un kuru pieejamība ir pamattiesības, nevis greznība.
35. Visbeidzot, likumdevējam būtu jāparedz atbrīvojums attiecībā uz tiesvedību, ko uzsākušas fiziskas personas pret valsts iestādi, lai nodrošinātu taisnāgu lūdzsvaru starp lietas dalībniekiem.
36. *Cour constitutionnelle* (Konstitucionālā tiesa) apskata vairākus Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā – "Strasbēras tiesa") spriedumus par ECPAK 6. un 14. pantu un secina, ka likumdevējam ir konkrēti jā?steno vispārīgie principi, tādēļ kā tiesības uz lietas izskatīšanu ties? un tiesvedības dalībnieku procesuālo tiesību vienlīdzība.
37. Tad t? norāda, ka advokātu izmaksu pakalpojumu palielinājums par 21 % dažiem tiesvedības dalībniekiem varētu traucēt izmantot tiesības uz juridiskām konsultācijām. Turklāt tas, ka daži tiesvedības dalībnieki par šādu pakalpojumu sniegšanu var atskaitīt PVN, bet citi n? (lai gan daži no p?d?jiem izmantos juridisko palīdzību), un tas, ka pretējām tiesvedības pusēm

šaj? sakar? var b?t daž?das situ?cijas, var rad?t tiesved?bas dal?bnieku procesu?lo ties?bu vienl?dz?bas aizsk?rumu.

38. *Cour constitutionnelle* (Konstitucion?l? tiesa) uzskata, ka apstr?d?t? pas?kuma m?r?is galvenok?rt bija saist?ts ar budžetu. Šaj? sakar? likumdev?jam ir plaša r?c?bas br?v?ba, ta?u ar š?du m?r?i nevar tikt pamatoti attaisnota diskrimin?cija iesp?jas v?rsties ties? un juridisko konsult?ciju jaut?jumos vai attiec?b? uz tiesved?bas dal?bnieku procesu?lo ties?bu vienl?dz?bu. T? ar? atz?m?, ka spriedum? Komisija/Francija (13) Tiesa uzskat?ja, ka, pat pie?emot, ka pakalpojumi, ko advok?ti sniedz juridisk?s pal?dz?bas ietvaros, ir soci?li pakalpojumi un tie var tikt kvalific?ti k? "iesaist?[t?ba] dz?ves apst?k?u uzlabošanas vai soci?l?s nodrošin?šanas darb?", ar to nav pietiekami, lai secin?tu, ka šie advok?ti var tikt klasific?ti k? "labdar?bas organiz?cijas, kuras ir iesaist?tas dz?ves apst?k?u uzlabošanas vai soci?l?s nodrošin?šanas darb?" PVN direkt?vas III pielikuma 15. punkta noz?m?. Tom?r Tiesa šaj? liet? nav l?musi par direkt?vas atbilst?bu ties?b?m uz taisn?gu lietas izskat?šanu. Visbeidzot, *Cour constitutionnelle* (Konstitucion?l? tiesa) nor?da, ka, t? k? PVN direkt?va ir saska?ojoša direkt?va, Be??ijas likumdev?jam nav j?izdom? savas, atš?ir?gas ties?bu normas, bet fr?ze "saska?? ar nosac?jumiem, kuri taj? dien? bija sp?k? attiec?gaj? dal?bvalst?" š?s direkt?vas 371. pant? šaj? sakar? var pie?aut zin?mu r?c?bas br?v?bu.

39. ?emot v?r? šos apsv?rumus, *Cour constitutionnelle* (Konstitucion?l? tiesa) t?d?j?di l?dz sniegt prejudici?lu nol?mumu par š?diem jaut?jumiem:

1. a) Vai [PVN direkt?va], ar ko advok?tu sniegtajiem pakalpojumiem ir uzlikts PVN, ne?emot v?r? apst?kli, vai attiec?g? persona, kurai nepien?kas juridisk? pal?dz?ba, ir PVN maks?t?ja vai n?, no ties?bu uz advok?ta pal?dz?bu un pušu procesu?lo ties?bu vienl?dz?bas viedok?a raugoties, ir sader?ga ar [Hartas] 47. pantu, lasot to kop? ar [ICCPR] 14. pantu un [ECPAK] 6. pantu, cikt?l šaj? pant? ir atz?tas ikviena ties?bas uz lietas taisn?gu izskat?šanu, iesp?jas ikvienai personai sa?emt konsult?ciju, aizst?v?bu un p?rst?v?bu un juridisko pal?dz?bu tiem, kam nav pietiekamu l?dzek?u, cikt?l š? pal?dz?ba ir nepieciešama, lai nodrošin?tu v?ršan?s ties? efektivit?ti?

b) Vai to pašu iemeslu d?? [PVN direkt?va] ir sader?ga ar [Orh?sas konvencijas] 9. panta 4. un 5. punktu, cikt?l šaj?s ties?bu norm?s ir paredz?tas ties?bas v?rsties ties? un tas, ka š?m proced?r?m ir j?b?t saist?t?m ar neliel?m izmaks?m un t?m ir j?b?t l?dzeklim, kas sekm? "atbilstošu pal?dz?bas sist?mu ieviešanu, lai nov?rstu vai mazin?tu finansi?lus un citus š??rš?us saist?b? ar v?ršanas tiesu iest?d?s"?

c) Vai pakalpojumi, ko sniedz advok?ti valsts juridisk?s pal?dz?bas sist?mas ietvaros, var tikt iek?auti pakalpojumos, kuri ir uzskait?ti [PVN direkt?vas] 132. panta 1. punkta g) apakšpunkt? un kuri ir tieši saist?ti ar pal?dz?bas sniegšanu un soci?lo nodrošin?jumu, vai ar? tiem var tikt piem?rots atbr?vojums no nodok?a saska?? ar citu direkt?vas ties?bu normu? Ja atbilde uz šo jaut?jumu ir noliedzoša, vai [PVN direkt?va], interpret?ta t?d?j?di, ka t? ne?auj atbr?vot no PVN advok?tu sniegtos pakalpojumus person?m, kur?m valsts juridisk?s pal?dz?bas sist?mas ietvaros pien?kas juridisk? pal?dz?ba, ir sader?ga ar [Hartas] 47. pantu, lasot to kop? ar [ICCPR] 14. pantu un [ECPAK] 6. pantu?

2) Ja atbildes uz 1. punkt? min?tajiem jaut?jumiem ir noliedzošas, vai [PVN direkt?vas] 98. pants, kur? nav paredz?ta iesp?ja piem?rot samazin?tu PVN likmi advok?tu sniegtajiem pakalpojumiem, vajadz?bas gad?jum? ?emot v?r?, vai attiec?g? persona, kurai nepien?kas juridisk? pal?dz?ba, ir vai nav PVN maks?t?ja, ir sader?gs ar [Hartas] 47. pantu, lasot to kop? ar [ICCPR] 14. pantu un [ECPAK] 6. pantu, cikt?l šaj? pant? ir atz?tas ikviena ties?bas uz lietas taisn?gu izskat?šanu, iesp?jas ikvienai personai sa?emt konsult?ciju, aizst?v?bu un p?rst?v?bu un juridisko pal?dz?bu tiem, kam nav pietiekamu l?dzek?u, cikt?l š? pal?dz?ba ir nepieciešama,

lai nodrošinātu efektīvu tiesiskuma īstenošanu?

3) Ja atbildes uz 1. punkta minētajiem jautājumiem ir noliedzošas, vai [PVN direktīvas] 132. pants ir saderīgs ar vienlīdzības un nediskriminācijas principu, kas nostiprināts [Hartas] 20. un 21. pantā un LES 9. pantā, lasot tos kopā ar Hartas 47. pantu, ciktāl tajā līdzs citām darbībām sabiedrības interesēs nav paredzēts atbrīvot no PVN advokātu sniegtos pakalpojumus, vienlaikus kā darbības sabiedrības labā atbrīvojot no PVN citu pakalpojumu sniegšanu, piemēram, pakalpojumus, ko sniedz valsts pasta dienesti, dažādas medicīnas pakalpojumus, kā arī ar izglītību, sportu vai fizisko audzināšanu, vai kultūru saistītus pakalpojumus, un šā atšķirīgā attieksmē pret advokātu sniegtajiem pakalpojumiem un [PVN direktīvas] 132. pantā no nodokļa atbrīvotajiem pakalpojumiem raisa pietiekamas šaubas, jo advokātu sniegtie pakalpojumi sekmē noteiktu pamattiesību ieviešanu?

4) a) Ja atbildes uz 1. un 3. punkta minētajiem jautājumiem ir noliedzošas, vai [PVN direktīvas] 371. pants saskaņā ar [Hartas] 47. pantu var tikt interpretēts tādējādi, ka tas ļauj Savienības dalībvalstij daļēji saglabāt advokātu sniegto pakalpojumu atbrīvojumu no nodokļa tad, kad šie pakalpojumi tiek sniegti personām, kas nav PVN maksātājas?

(b) Vai [PVN direktīvas] 371. pants saskaņā ar [Hartas] 47. pantu var tikt interpretēts arī tādējādi, ka tas ļauj Savienības dalībvalstij daļēji saglabāt advokātu sniegto pakalpojumu atbrīvojumu no nodokļa tad, kad šie pakalpojumi tiek sniegti personām, kurām valsts juridiskās palīdzības sistēmas ietvaros pienākas juridiskā palīdzība?

40. Rakstveida apsvērumus Tiesai ir iesnieguši *Ordre des barreaux francophones et germanophone* u.c., *Orde van Vlaamse Balies*, *CCBE*, Beļģijas, Francijas un Grieķijas valdības, Eiropas Savienības Padome un Eiropas Komisija. Tiesas sēdē, kas notika 2015. gada 16. decembrī, tie paši lietas dalībnieki – izņemot Francijas valdību un Grieķijas valdību, bet papildus *Jimmy Tessens* u.c. – sniedza mutvārdu apsvērumus.

Vērtējums

41. Uzskatu, ka ir vēlams vispirms apskatīt tos aspektus, kas skar prejudiciālos jautājumus par PVN direktīvas interpretāciju, kāda tē ir tagad, tad apspriest dažādos jautājumus, kas uzdoti attiecībā uz šīs direktīvas noteikumu, kuros liegts atbrīvot no nodokļiem advokātu sniegtos pakalpojumus vai tos aplikēt ar nodokļiem pēc samazinātas likmes, atbilstību noteiktiem pamatprincipiem, kas izteikti Savienības iestādēm saistošos instrumentos.

Ceturtais jautājums (iespēja saglabāt atbrīvojumu ar ierobežotu piemērošanas jomu)

42. Lai gan šo jautājumu iesniedzējtiesa ir uzdevusi tikai gadījumam, ja atbilde uz pirmo un trešo jautājumu būtu negatīva, tas var tikt arī izskatīts vispirms neatkarīgi no atbildes uz šiem diviem jautājumiem.

43. Netiek apstrīdēts, ka saskaņā ar sēkotnēji Sestās direktīvas 28. panta 3. punkta b) apakšpunktu, pēc tam – PVN direktīvas 371. pantu Beļģijai bija tiesības saglabāt esošo atbrīvojumu no nodokļa advokātu pakalpojumiem faktiski uz nenoteiktu laiku pēc 1978. gada 1. janvāra un ka tē šo atbrīvojumu saglabāja līdz 2013. gada 31. decembrim, kad tē to atcēla.

44. Iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai dalībvalsts, kas tādējādi likumīgi ir saglabājusi pilnīgu atbrīvojumu no nodokļa advokātu pakalpojumiem, ņemot vērā Hartas 47. pantu, varētu saglabāt šo atbrīvojumu ierobežotāk.

45. Atbildei uz šo uzdoto jautājumu nepārprotami ir jābūt “jā”, – un šeit nav nekādas

vajadz?bas atsaukties uz Hartas 47. pantu.

46. Tiesa ir nospriedusi, ka, t? k? Sest?s direkt?vas 28. panta 3. punkta b) apak?punkt? dal?bvalst?m bija at?auts turpin?t piem?rot da?us eso?os atbr?vojumus no PVN, t?m bija ?auts ar? saglab?t ??dus atbr?vojumus ar ierobe?otu piem?ro?anas jomu, bet ne ieviest jaunus atbr?vojumus vai papla?in?t eso?o atbr?vojumu piem?ro?anas jomu (14). Tas pats tagad ir j?piem?ro PVN direkt?vas 371. pantam.

47. Tom?r, k? nor?da Francijas vald?ba un Komisija, ?is jaut?jums tiek uzdots laik?, kad ?is atbr?vojums Be??ij? jau ir kopum? atcelts.

48. T?d??, ja ?is jaut?jums tiek interpret?ts burtiski, tam nevar b?t noz?mes pamatliet?, jo vairs nav nek?du materi?lu iesp?ju visp?r saglab?t ?o atbr?vojumu ne tad, ja t? piem?ro?anas joma ir samazin?ta, ne tad, ja t? nav samazin?ta. Pamatojoties uz to, piekr?tu Francijas vald?bai un Komisijai, ka ?is jaut?jums nav pie?emams.

49. Tom?r, ja tas tiek interpret?ts k? jaut?jums, vai reiz atcelts atbr?vojums var atkal tikt ieviests ierobe?ot?k? form?, tad atbilde nep?rprotami ir “n?”. Tas noz?m?tu ieviest kaut ko, kas tagad b?tu jauns atbr?vojums, k?ds nav paredz?ts PVN direkt?v?, bet ??da r?c?ba nav at?auta 371. pant?.

Pirm? jaut?juma c) apak?punkta pirm? da?a (iesp?ja atbr?vot no nodok?iem saska?? ar valsts juridisk?s pal?dz?bas sist?mu sniegtos pakalpojumus)

50. Iesniedz?jtiesa vaic?, vai advok?tu sniegtie pakalpojumi saska?? ar valsts juridisk?s pal?dz?bas sist?mu ir j?atbr?vo no nodok?a vai nu saska?? ar PVN direkt?vas 132. panta 1. punkta g) apak?punktu k? pakalpojumi, kuri ir cie?i saist?ti ar soci?lo apr?pi un soci?lo nodro?in?šanu, vai ar? saska?? ar k?du citu ??s direkt?vas noteikumu.

51. Atbildei nep?rprotami ir j?b?t “n?”.

52. Pirmk?rt, par PVN direkt?vas 132. panta 1. punkta g) apak?punktu Tiesa ir konsekventi uzskat?jusi, ka 132. pant? paredz?tie atbr?vojumi no nodok?a ir paredz?ti, lai veicin?tu *konkr?tas* darb?bas sabiedr?bas interes?s; tie neattiecas uz katru ??du darb?bu, bet tikai uz darb?b?m, kas tur ir uzskait?tas un aprakst?tas ?oti detaliz?ti. ?o atbr?vojumu aprakst??anai izmantotie j?dzieni ir interpret?jami ?auri, jo ?ie atbr?vojumi ir iz??mumi no visp?rj? principa, ka PVN ir j?iekas? par visiem pakalpojumiem, kurus nodok?u maks?t?js ir sniedzis par atl?dz?bu. Tom?r ?auras interpret?cijas pras?ba nenoz?m?, ka 132. pant? lietotie j?dzieni ir j?interpret? t?, ka atbr?vojumi zaud? paredz?to iedarb?bu. T?d?? ?ie j?dzieni ir j?interpret?, ?emot v?r? kontekstu, kur? tie tiek izmantoti, k? ar? PVN direkt?vas m?r?us un sist?mu, jo ?pa?i ?emot v?r? attiec?g? atbr?vojuma pamatm?ri (15).

53. PVN direkt?vas 132. panta 1. punkta g) apak?punkt? no nodok?a ir atbr?votas “pakalpojumu snieg?an[a] un pre?u pieg?des, kas ir cie?i saist?tas ar soci?lo apr?pi un soci?lo nodro?in?šanu, tostarp t?das, ko veic veco ?au?u pansion?ti, publisko ties?bu subjekti vai citas strukt?ras, kuras attiec?g? dal?bvalsts atzinusi par soci?l?s labkl?j?bas strukt?r?m”.

54. Tiesai iepriek? nav bijusi izdev?ba apl?kot min?t? noteikuma piem?ro?anu advok?tu sniegtajiem pakalpojumiem saska?? ar valsts juridisk?s pal?dz?bas sist?mu.

55. Tom?r Tiesa ir apsv?rusi, vai PVN direkt?vas III pielikuma 15. punkts (kur?, lasot to kop? ar ??s direkt?vas 98. pantu, ir at?auts, ka ar pazemin?tu PVN likmi dal?bvalst?s tiek aplikta “pre?u pieg?de un pakalpojumu snieg?ana, ko veic dal?bvalstu par soci?l?s labkl?j?bas organiz?cij?m

atzītas organizācijas, kuras ir iesaistītas dzīves apstākļu uzlabošanas vai sociālās nodrošināšanas darbī, ja vien šie darījumi nav atbrīvoti saskaņā ar 132.[...] pantu”) var tikt piemērots advokātu pakalpojumu sniegšanai, par kuriem advokātiem pilnā apmērā vai daļēji samaksā valsts saskaņā ar juridiskās palīdzības sistēmu (16).

56. Šajā sakarā tātatsaucs uz judikatūru, kas ir saistīta ar atbrīvojumu tagadējā PVN direktīvas 132. panta 1. punkta g) apakšpunktā, lai secinātu, ka, ņemot vērā juridiskās palīdzības sistēmu, advokāti netiek automātiski izslēgti no III pielikuma 15. punktā minētās kategorijas tikai tādēļ, ka tie ir privātas apvienības, kuru mērķis ir peļņas gūšana, un ka dalībvalstīm ir rēcības brīvība atzīt atsevišķas organizācijas par sociālās labklājības organizācijām, lai gan šā rēcības brīvība ir jārealizē, ievērojot PVN direktīvā paredzētos ierobežojumus (17).

57. Par šiem ierobežojumiem Tiesa atzīmēja, ka likumdevējs vēlējās dot iespēju piemērot samazinātu PVN likmi attiecībā tikai uz pakalpojumiem, ko sniedz organizācijas, kuras atbilst abām prasībām – kurām pašām ir labdarības organizācijas raksturs un kuras ir iesaistītas dzīves apstākļu uzlabošanas un sociālās nodrošināšanas darbī. Tātātuzskatājā, ka šā griba nebūtu ievērojama, ja dalībvalsts varētu brīvi klasificēt privātās apvienības, kuru mērķis ir peļņas gūšana, kā organizācijas 15. punkta nozīmē tikai tāpēc vien, ka šās apvienības sniedz arī sociālus pakalpojumus. No tā izriet, ka, lai tiktu ievērots minētā punkta formulējums, dalībvalsts nevar piemērot samazinātu PVN likmi pakalpojumu sniegšanai, ko veic privātas apvienības, kuru mērķis ir peļņas gūšana, pamatodamās vienīgi uz šo pakalpojumu rakstura vērtējumu, neņemot vērā šo apvienību izvirzītos mērķus, aplūkotos kopumā, un šo apvienību sociālās līdzdalības stabilitāti. Advokātu profesionālā kategorija kopumā nevar tikt uzskatīta par tādu, kam būtu sociāls raksturs. Tādējādi, pat pieņemot, ka advokātu sniegtajiem pakalpojumiem juridiskās palīdzības ietvaros ir sociāls raksturs un tie var tikt kvalificēti kā “iesaistītībā dzīves apstākļu uzlabošanas vai sociālās nodrošināšanas darbī”, šis apstāklis nav pietiekams, lai šajā gadījumā secinātu, ka minētos advokātus var kvalificēt kā “labdarības organizācijas, kuras ir iesaistītas dzīves apstākļu uzlabošanas vai sociālās nodrošināšanas darbī” III pielikuma 15. punkta nozīmē (18).

58. No šīs judikatūras un no nepieciešamības vispār konsekventi interpretēt līdzīgus izteiktus PVN direktīvas noteikumus ir skaidrs, ka šajā 132. panta 1. punkta g) apakšpunktā dalībvalstij nav jāatskaita atbrīvoti no nodokļa pakalpojumus, ko sniedz advokāti valsts juridiskās palīdzības sistēmās ietvaros.

59. Otrkārt, par “kādu citu šīs direktīvas noteikumu” atbildei ir jābūt tādai pašai. Kātuzsver Francijas valdība, no vienas puses, iesniedzējtiesa nav norādījusi ne uz vienu citu noteikumu, ar ko varētu tikt atzāts šāds atbrīvojums, bet, no otras puses, ja kāds šāds noteikums pastāvētu, tas būtu pretrunā PVN direktīvas 371. pantam, jo jāutu dalībvalstīm ieviest jaunu atbrīvojumu attiecībā uz advokātu sniegtajiem pakalpojumiem, bet 371. pants ir atāuta tikai jau esošo atbrīvojumu saglabāšana, kuri citādi nav paredzēti šajā direktīvā.

Pirmais līdz trešais jautājums (PVN direktīvas atbilstība starptautiskajiem instrumentiem un pamatprincipiem, ciktā tajā dalībvalstīm nav jāatskaita vai nu atbrīvoti no nodokļa advokātu sniegtos pakalpojumus, vai piemērot šādiem pakalpojumiem nodokli ar samazinātu likmi)

60. Pirmajā līdz trešajā jautājumā iesniedzējtiesa vaicā, vai ECPAK, ICCPR, Orķsas konvencijā, Lķgumā par Eiropas Savienību un Hartā nostiprinātajiem pamatprincipiem (19) atbilst tas, ka advokātu sniegtie pakalpojumi nav atbrīvoti no PVN un tiem nevar tikt piemērota samazināta PVN likme.

61. Pirmā jautājuma a) apakšpunkts un otrais jautājums attiecas uz tiesībām uz taisnķgu lietas izskatķšanu, tā skaitķ tiesībām uz juridisku palķdķbu un pķrstķvķbu, un tiesībām uz juridisko palķdķbu tiem, kam nav pietiekamu līdzekķu. Pirmā jautājuma b) apakšpunktā ir minētas

tiesības uz iespēju vārsties tiesu iestādē, kas "saistītas ar nelielām izmaksām", Orhāsas konvencijas kontekstā. Pirmā jautājuma a) apakšpunktā un pirmā jautājuma b) apakšpunktā ir minēta tiesvedības daļēnīku procesuālo tiesību vienlīdzība, bet pirmā jautājuma c) apakšpunkts ir saistīts ar tiesību uz juridisko palīdzību tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu. Trešais jautājums attiecas uz vispārīgo vienlīdzības un nediskriminācijas principu (ko var izteikt arī kā "nodokļu neitralitātes" principu) saistībā ar atšķirīgu PVN režīmu iespējami līdzīgu pakalpojumu sniegšanā.

62. Pirmā jautājuma a), b) un c) apakšpunkta un otrā un trešā jautājuma izskatīšana atsevišķi un secīgi nozīmētu zināmu atkārtotības, jo vairākas reizes tiek uzdoti tieši paši vai līdzīgi jautājumi, tikai nēdaudz atšķirīgos kontekstos. Tāpēc atzīstu par labāku pievārsties šiem jautājumiem dažādu iesaistīto pamatprincipu izpratnē, kuri visi ir pamatā esošo tiesību uz taisnīgu lietas izskatīšanu aspekti.

63. Āaujiet man jau pašā sākumā pāziņot gan par savu izpratni, gan simpātijām pret prasītāju pamatlietā paustajām bažām un mērķi. Tiesības uz taisnīgu lietas izskatīšanu patiešām ir pamattiesības, kuras ir jāgarantē (kā gan tās nekad nevar būt absolūtas vai dominēt pār visiem citiem apsvārumiem) gan daļēbvalstu, gan Eiropas Savienības tiesību aktos. Šīs tiesības nenovārsāmi kāst grūtāk realizājas, ja pieaug juridisku konsultāciju un pārstāvības iegāšanas izmaksas tādē, ka tiek atcelts atbrāvojums no nodokā.

64. To iemeslu dē, kuras izskaidrošu, tomēr neuzskatu, ka pastāv kaut kādā neatbilstība starp advokātu pakalpojumu aplikšanas ar PVN principu un jēbkādu pamattiesību uz iespēju vārsties tiesā aspektu.

65. Šajā sakarā vairāki Tiesā iesniegtie materiāli ir koncentrēti uz veidu, kādā Beļģijā ir atcelta advokātu pakalpojumu atbrāvošana no PVN izņēmuma kārtē, nevis pašu šo faktu. Piemāram, ir ticis ierosināts, ka būtu jāpiemāro pārejas vai papildu pasākumi, lai mazinātu grūtības, kas rodas no pākšmā pāmaiņmā, vai ka būtu jāreformā juridiskās palīdzības sistēma.

66. Manuprāt, būtu bijuši vālami pasākumi, lai mazinātu PVN piemārošanas ieviešanas advokātu pakalpojumiem ietekmi uz iespājas vārsties tiesā. Beļģijā finansiāļām izmaksām, un tie tiešām varētu būt bijuši lietderīgi, lai nodrošinātu atbilstību šīs daļēbvalsts saistībā saskaņā ar Hartu un ECPAK. Tomēr Tiesāi ir lāgts noteikt, cik saderīgs ar minētajām pamattiesībām ir PVN direktāvas princips, ka advokātu pakalpojumiem būtu jāpiemāro PVN, nevis veids, kādā Beļģijā beidza piemārot atbrāvojumu no nodokā, kuru iepriekš tā bija piemārojusi izņēmuma veidā.

Tiesības uz juridisko palīdzību

67. Tiesības uz juridisko palīdzību tiem, kam nav pietiekamu līdzekļu, lai samaksātu par advokāta pakalpojumiem, ir nostiprinātas ECPAK 6. panta 3. punktā, ICCPR 14. panta 3. punkta d) apakšpunktā un Hartas 47. pantā. Lai gan mazāk uzstājīgi, tās ir minētas arī Orhāsas konvencijas 9. panta 5. punktā, kurā pieprasāts, lai puses "lemj par atbilstošu palīdzības sistēmu ieviešanu, lai novārstu vai mazinātu finansiālus un citus šķēršāus saistībā ar griešanas [vārsānos] tiesu iestādēs".

68. Valsts juridiskās palīdzības sistēmas – pretstatā juridisko izdevumu apdrošināšanai vai brāvprātgāi bezmaksas juridisko pakalpojumu sniegšanai, ko veic advokāti, darbojoties *pro bono publico* – galvenokārt, ja ne ekskluzīvi, tiek finansātas no valsts līdzekāiem. Atbilstoši Beļģijas valdības minētajiem Tiesu iekārtas kodeksa noteikumiem šāda situācija noteikti ir Beļģijā. Tādējādi advokātiem, kuri sniedz pakalpojumus saskaņā ar šādu sistēmu, samaksā valsts. Ja to honorāri palielinās par 21 %, kā rezultātā par šiem honorāriem tiek iekāsts PVN, tad valstij bās jāsamaksā par 21 % vairāk. Tomēr tā ir valsts, kas iekāst šos 21 %, tā ka valsts juridiskās

palīdzības sistēmas valsts finansējuma izmaksas nemainās.

69. Patiešām, tiesas šādā kādā skaidrs, ka, lai izvairītos no šādiem apveida maksājumiem, Beļģija faktiski ir piemērojusi juridiskās palīdzības izmaksām 0 % PVN likmi (20).

70. Tātad varētu likties, ka advokātu sniegto pakalpojumu atbrīvošanas no nodokļa atcelšana nav ietekmējusi juridiskās palīdzības sniegšanas apjomu Beļģijā.

71. Tomēr, kaut arī PVN piemērošana advokātu pakalpojumiem būtībā valstij ir neitrāla izmaksu ziņā juridiskās palīdzības sistēmas finansēšanas izpratnē, tā var radīt papildu ieņēmumus par pakalpojumiem, kas sniegti ārpus minētās sistēmas. Tādējādi dalībvalstij Beļģijas situācijā, visticamāk, būs vairāk resursu, kas varētu tikt izmantoti, ja dalībvalsts izvēlas to darīt, lai palielinātu finansējumu juridiskās palīdzības sistēmai, piemēram, paaugstinot robežvērtības tiesību mēģinājumu no šīs sistēmas, ja PVN piemērošana izrādīsies pārāk apgrūtinoša tiem, kuru finansiālā situācija ir nedaudz pārsniedz šīs robežvērtības. Tomēr jāuzsver, ka šāda izvēle attiecīgajai dalībvalstij būtu jārealizē, ņemot vērā visus apstākļus, kas aptver tiesvedības izmaksu finansēšanu tās tiesību sistēmā, bet to nekādā nediktē un neizslēdz PVN direktīvā minētās kopējās PVN sistēmas piemērošana (21).

72. Visbeidzot, vēlātos piebilst, ka PVN piemērošana advokātu sniegtajiem pakalpojumiem neietekmē *pro bono* sniegtos pakalpojumus, kas netiek sniegti par atlīdzību, un ka jebkurš juridisko izdevumu apdrošināšanas izmaksu palielinājums ir jāatmaksā, kas attiecas uz manu secinājumu nākamā sadaļā par iespējamās vērsties tiesīz izmaksas, ja netiek sniegta juridiska palīdzība.

73. Tāpēc uzskatu, ka PVN piemērošana advokātu sniegtajiem pakalpojumiem neietekmē tiesības uz Hartas 47. pantu vai jebkuru citu Savienības iestādēm saistošu instrumentu garantēto juridisko palīdzību.

Iespējamās vērsties tiesību iestādes izmaksas, ja netiek sniegta juridiska palīdzība

74. Skaidrs, ka ar tiesību mēģinājumu uz taisnīgumu lietas izskatīšanu tiesīz tiek prezumēts, ka tiesvedības dalībniekam vai apsūdzētajai personai ar izmaksām netiek traucēts iegūt atbilstošas juridiskās konsultācijas un pārstāvību.

75. Tas arī ir fakts, ka (neatkarīgi no *pro bono* pakalpojumiem, kas tiek sniegti pēc atsevišķu advokātu ieskatiem) par juridiskajām konsultācijām un pārstāvību ir jāmaksā.

76. Dažos gadījumos trūcīgiem tiesvedības dalībniekiem vai apsūdzētajiem izmaksas pilnībā vai daļēji tiks segtas no valsts budžeta un, kā jau uzskatīmi parādīju, tad nav iemesla, kāpēc PVN piemērošana attiecīgajiem pakalpojumiem jebkādā veidā apdraudētu šo situāciju.

77. Turpretim, ja tiesvedības dalībniekam vai apsūdzētajam advokāta pakalpojumi pilnīgi vai daļēji ir jāapmaksā no savas kabatas, tad jebkurš šo pakalpojumu izmaksu palielinājums lielā vai mazākā mērā palielinās finansiālo slogu, īstenojot tiesības uz iespēju vērsties tiesīz un uz taisnīgumu lietas izskatīšanu. Šajā sakarā PVN piemērošana advokātu honorāriem, ja iepriekš PVN nav ticis iekasēts, var palielināt advokātu pakalpojumu izmaksas personām, kuras nav nodokļa maksātājas, vai nodokļa maksātājiem, kuri nevar atgūt šo summu kā priekšnodokli, jo attiecīgie pakalpojumi nav izmaksu komponenti to ar nodokli apliekamajos ienākumos.

78. Tomēr šajā sakarā ir jānorāda uz vairākiem apstākļiem.

79. Pirmkārt, pati iesniedzējtiesa norāda, kā arī Francijas un Grieķijas valdības uzsver, ka ECPAK kontekstā Strasbūras tiesa ir atzinusi, ka tiesības uz lietas izskatīšanu tiesīz nav

absolūtas. Tās var tikt ierobežotas, jo tiesības vārsties tiesā pārcēlības ir jāregulā valstij, kam ir zināma rēķinājamība, – ar nosacījumu, ka piemērotie ierobežojumi neierobežo un nesamazina individuālo tiesību vārsties tiesā tādā veidā vai tādā apmērā, ka tiktu apdraudēta šo tiesību būtība, tiem ir likumīgs mērķis un pastāv saprātīgs samērīgums starp izmantotajiem līdzekļiem un izvirzīto mērķi (22).

80. Ar Eiropas Savienības Tiesa ir uzskatījusi, ka efektīvas tiesību aizsardzības tiesā princips, kas nostiprināts Hartas 47. pantā, attiecībā uz tiesīcīgo atbrīvošanu no tiesāšanas izdevumu un/vai advokāta honorāru maksāšanas, var ietvert nosacījumu, ja tie nav tiesību vārsties tiesā ierobežojums, kas ietekmē šo tiesību būtību, ja tie kalpo likumīgam mērķim un ja pastāv saprātīga samērīguma saikne starp izmantotajiem līdzekļiem un sasniegamo mērķi (23).

81. Man šķiet, ka advokātu pakalpojumu izmaksu palielinājums, pat ja tas sasniegtu 21 %, nevar tikt raksturots kā pašu tiesību vārsties tiesā būtības aizskērums. Ar attiecībā uz sasniegamo mērķi vai nu ar budžetu saistītu mērķi (kas, galu galā, ir visu nodokļu galvenais mērķis), vai vāļme saskaņot Beļģijas un citu dalībvalstu tiesību aktus (un saskaņošanas direktīvas sistēmā) un novārst konkurences izkropojumus var tikt uzskatīti par likumīgiem Savienības tiesību aktu izpratnē. Visbeidzot, šajā sakarā valsts PVN pamatlīkmes noteikšana nekādi nevar tikt uzskatīta par nesamērīgu ar šiem mērķiem.

82. Otrkārt, kā jo paši uzsver Beļģijas valdība, Beļģijas advokāti, kuru pakalpojumiem PVN ir sēkts piemērot no 2014. gada 1. janvāra, arī ir ieguvuši tiesības atskaitēt PVN priekšnodokli par precēm un pakalpojumiem, kas iegādāti to sniegtajiem pakalpojumiem. Tādā viā pašu izmaksas ir tikušas samazinātas par PVN summu, kādu viņi samaksājuši par šādm iegādm. Pieēmot, ka viņi nav veikuši citas korekcijas, bet tikai piemērojuši PVN pamatlīkmi saviem neto honorāriem un atskaitējuši priekšnodokli, šiem honorāriem būtu bijis jāpalielinās, tāu nevis par 21 %, bet par 21 % mēnus proporcija, kas veido PVN priekšnodokļa summu, kuru viņi varēja atskaitēt. Jāatzēst, ka advokātiem, tiesīcījam, nav tik augstas ar nodokļiem apliekamas priekšnodokļa izmaksas kā daudziem citiem uzņēmumiem, tāu to ietekme nevar tikt pilnīgi ignorēta.

83. Treškārt, ir labi zināms, ka, neraugoties uz finanšu teoriju, kas ir PVN sistēmas pamatā, uzņēmumi, kuri piegādā preces vai sniedz pakalpojumus ar nodokli neapliekamām personām (tas ir, gala patērētājiem), parasti nenosaka savas cenas pirms nodokļu nomaksas patstāvīgi un tad mehāniski nepievieno šām cenām piemērojamo PVN likmi. Jebkurā konkurences patērētāja tirgā tiem ir jāņem vērā – minot tikai divus, bet raksturīgus piemērus – visaugstākais tirgus cenu līmenis ar nodokļiem, kādu tirgus izturēs, vai viszemākais līmenis, kas nodrošinās tiem pietiekamu apgrozījumu, lai dotu tiem noderīgu zemāku peļņas normu. Tātad, ja PVN likmes tiek palielinātas vai samazinātas, uzņēmumi bieži vien nenovirza (pilnu) šo izmaiņu ietekmi tālāk uz patērētājiem.

84. Tāpēc nevar tikt apgalvots, ka praksē pastāv automātiska un cieša korelācija starp piemērojamās PVN likmes palielināšanu (šajā gadījumā – starp situāciju, kurā PVN netiek iekasēts, bet nav tiesību atskaitēt priekšnodokli, un 21 % ar pilnīgām atskaitēšanas tiesībām) un patērētājiem nodrošināto preču un pakalpojumu cenu pieaugumu.

85. Beļģijā advokātu honorāri netiek regulāti ar tiesību aktiem, bet par tiem vienojas advokāts un klients. Šajā kontekstā advokātiem ir jārēķojas ar “rēķinājamību, kas var tikt sagaidāta no tiem viņu funkciju izpildē”, bet honorāri nedrēkst “pārsniegt pamatotas mērēnības robežas” (24). Tiesīcījamās aprēķināšanas metodes ietver stundas likmes noteikšanu par padarīto darbu; vienotas likmes maksājumu atbilstoši attiecīgās tiesvedības veidam vai procentu likmi no tiesvedības summas, un ir pieļaujams mainīt iekasājamo summu atkarībā no tiesvedības rezultātiem (lai gan ne padarīt honorārus pilnībā atkarīgus no šā rezultāta). Honorāru lēmeā

korekcijai var tikt ?emti v?r? citi krit?riji, piem?ram, klienta finansi?l? situ?cija vai advok?ta pieredze, eksperta speci?l?s zin?šanas un reput?cija (25). Pat pirms š?d?m korekcij?m, š?iet, Be??ij? honor?ru l?me?i iev?rojami atš?iras (26).

86. T?d?? š?iet maz ticams, ka advok?tu honor?ru atbr?vošanas no PVN atcelšana neizb?gami noved?s pie visp?r?ja iesp?ju v?rsties ties? izmaksu pieauguma. Un (k? ir nor?d?jusi Komisija) tiesved?bas dal?bnieki, iesp?jams, ?ems v?r? sniegt? pakalpojuma kvalit?ti un “cenas un v?rt?bas attiec?bu” k? svar?g?kus krit?rijus nek? vienk?rši (norun?jam?s) pakalpojuma izmaksas.

87. Ceturtk?rt, dažreiz atseviš?iem advok?tiem praks? zin?m? m?r? ir iesp?jams nodarboties ar š??rssubsid?šanu, kori??jot honor?rus, lai ?emtu v?r? PVN ieviešanu par saviem pakalpojumiem un mazin?tu t?s ietekmi uz tiesved?bas dal?bniekiem, kuriem šo pakalpojumu izmaksas cit?di var?tu b?t atturošas. K? nor?d?ts *Ordre des barreaux francophones et germanophone* t?mek?a vietn?, klienta finanšu situ?cija ir pirmais elements, kuru ?em v?r? advok?ti, nosakot savus honor?rus pamatotas m?ren?bas robež?s; t?d?j?di attiec?b? uz klientiem, kuri neatbilst juridisk?s pal?dz?bas sa?emšanas kategorijai, var b?t iesp?jams izmantot honor?ru sh?mu, piem?ram, lai nodrošin?tu, ka nevienam izmaksu d?? netiek liegtas pamatties?bas v?rsties tiesu iest?d?s. To ?emot v?r?, piln?gi piekr?tu *Jimmy Tessens* u.c. p?rst?vja tiesas s?d? paustajam viedoklim, ka š?da iesp?ja nav vienl?dz pieejama visiem advok?tiem, bet b?s atkar?ga no katra advok?ta klient?ras sast?va.

88. T?d?? uzskatu, ka nekas PVN direkt?v? vai Be??ijas l?mum? izbeigt izmantot iesp?ju saska?? ar šo direkt?vu atbr?vot no nodok?a advok?tu pakalpojumus nevar b?t Hartas 47. panta p?rk?pums ar pamatojumu, ka PVN ieviešana par š?diem pakalpojumiem palielin?s v?ršan?s tiesu iest?d?s izmaksas.

89. B?t?b? šie paši apsv?rumi var tikt piem?roti Orh?sas konvencijas 9. panta 4. un 5. punktam. Tom?r šaj? sakar? var min?t vair?kus turpm?kos konkr?tos punktus.

90. Pirmk?rt, j?dzienu “saist?t?m ar neliel?m izmaks?m” (kas izmantots Orh?sas konvencijas 9. panta 4. punkt?) Tiesa ir interpret?jusi Direkt?vas 85/337 10.a panta kontekst? (27), kas noz?m?, ka attiec?g?s personas nedr?kst tikt kav?tas uzs?kt vai turpin?t pras?bu izskat?šanu tiesu iest?d?s ar t?m saist?t? iesp?jam? finansi?l? sloga d??. Lai izv?rt?tu ar šo pras?bu saist?tos jaut?jumus, valsts tiesai ir j??em v?r? gan personas, kura v?las pan?kt savu ties?bu aizsardz?bu, intereses, gan ar? visp?r?j?s intereses, kas ir saist?tas ar vides aizsardz?bu. To darot, valsts tiesa nedr?kst v?rt?t tikai pras?t?ja finansi?lo situ?ciju, bet tai ir j?balst?s ar? uz izdevumu apm?ra objekt?vu anal?zi un t? var ?emt v?r? attiec?go lietas dal?bnieku situ?ciju, sapr?t?gas pras?t?ja pras?jumu apmierin?šanas izredzes, str?da noz?m?gumu pras?t?jam un vides aizsardz?bai, piem?rojam? tiesisk? regul?juma un proced?ru sarežž?t?bu, tiesved?bas p?rdošo raksturu daž?d?s t?s stadij?s, k? ar? juridisk?s pal?dz?bas sist?mas vai aizsardz?bas rež?ma ties?šan?s izdevumu segšanai esam?bu valsts tiesiskaj? regul?jum? (28).

91. T?d?j?di ir skaidrs, ka faktiskais v?rt?jums par atbilst?bu pras?bai, ka tiesisk?s aizsardz?bas l?dzek?iem ir j?b?t saist?tiem ar neliel?m izmaks?m, ir j?veic, katru gad?jumu izskatot atseviš?i. Tiesa tom?r ir nospriedusi, ka secin?t, ka š? pras?ba ir pareizi transpon?ta valsts ties?bu aktos, var tikai tad, ja “valsts tiesai ir ties?bu aktos paredz?ts pien?kums nodrošin?t, lai tiesved?ba pras?t?jam neb?tu p?rm?r?gi d?rga” (29). Šaj? gad?jum? neviens no lietas dal?bniekiem pamata liet? nav teicis, ka š? pras?ba Be??ijas ties?bu aktos nrb?tu transpon?ta pareizi.

92. Orh?sas konvencijas 9. panta 4. punkts turkl?t attiecas uz 9. panta 1.–3. punkt? min?taj?m proced?r?m, no kur?m katr? ir atsauces uz valsts ties?bu aktos noteiktajiem krit?rijiem. Tiesa par

šo pamatu ir nospriedusi, ka 9. panta 3. punktā nav ietverts neviens beznosacījuma un pietiekami precīzs pienākums, kas varētu tieši regulēt privātpersonu tiesisko situāciju, un tā ieviešana vai iedarbība ir atkarīga no tālāk pasākuma veikšanas. Tādēļ uz to nevar atsaukties, lai apšaubītu Savienības tiesību aktu noteikuma spēkā esamību (30).

93. Par Orhāsas konvencijas 9. panta 5. punktu ir tikai jānorāda, ka šajā tiesību normā ir vienīgi pieprasīts, ka [šīs konvencijas] puses "lemj" par atbilstošu palīdzības sistēmu ieviešanu, lai novērstu vai mazinātu finansiālus un citus šķēršļus saistībā ar griešanos [vēršanos] tiesu iestādēs. Tādēļ uz to nevar atsaukties, lai apstrīdētu jebkura faktiski pieņemta Savienības tiesību aktu noteikuma spēkā esamību.

Tiesvedības dalībnieku procesuālo tiesību vienlīdzība

94. Būtībā šis jautājums ir saistīts ar to, ka nodokļa maksātājiem, kuri izmanto advokātu pakalpojumus savu apliekamo darījumu nodrošināšanai, ir tiesības atskaitēt PVN (priekšnodokli), kas maksājams par šiem pakalpojumiem no (deklarājamā maksājuma) PVN, par kuru tiem ir jāiesniedz atskaites nodokļu administrācijai, turpretim gala patērētājiem (vai nodokļa maksātājiem, kuri izmanto advokātu pakalpojumus citiem mērķiem, nevis saviem apliekamajiem darījumiem) nav šādu tiesību uz nodokļa atskaitēšanu. Tādā, teiksim, prasītāji pamatlēt, kas pieder pie pārdotājiem no minētajām kategorijām, ir (finansiāli) neizdevīgā stāvoklī jebkurā tiesiskā strīdā ar pirmo no minētajām kategorijām.

95. Kā Strasbūras tiesa ir atzinusi saistībā ar ECPAK 6. pantu, lietas taisnīgās izskatīšanas jēdziens ietver pušu procesuālo tiesību vienlīdzības prasību taisnīgā līdzsvara nozīmē starp tiesvedības pusēm un nozīmē, ka katrai pusei ir jānodrošina saprātīga iespēja izklāstīt savus prasījumus apstākļos, kas tai nerada acīmredzami nelabvēlīgāku situāciju salīdzinājumā ar pretīgo pusi (31). Strasbūras tiesas judikatūrā ir aplūkoti dažādi gadījumi, kad nav ievērota pušu procesuālo tiesību vienlīdzības prasība (32), bet, cik man zināms, tajā nekad nav izskatīta situācija, kurā juridiskie pakalpojumi ir tikuši aplikti ar *ad valorem* maksājumu, kas noteikti ietekmēja vienu lietas dalībnieku, bet neietekmēja citu lietas dalībnieku.

96. Tuvākā analoģija ar šādu situāciju šiet "*McDonald's Two*" lieta (33), kad divām fiziskām personām, kuras tika iesūdzētas tiesā par neslavas celšanu pret *McDonald's* tīrās apkalpošanas restorānu tīklu, publicējot šo restorānu tīklu kritizējošu brošūru, tika atteikta juridiskā palīdzība aizstāvībai (34). Strasbūras tiesa galvenokārt atsaucās uz tiesvedības neparasto ilgumu un juridisko sarežģītību, lai konstatētu, ka ar juridiskās palīdzības atteikumu atbildētājiem tika liegta efektīvas pārstāvības iespēja un tas veicināja nepieņemamu pušu procesuālo tiesību nevienlīdzību ar *McDonald's*; tādēļ tika pārkāpts ECPAK 6. panta 1. punkts.

97. Tomēr neuzskatu, ka šis lēmums ir paši noderīgs prasītājiem pamatlēt šeit. Ir taisnība, ka tā attiecas uz situāciju, kurā vienam lietas dalībniekam ir mazākās grūtības atāties advokāta pakalpojumus nekā citam. Tomēr ir skaidrs, ka Strasbūras tiesa savā spriedumā ir atzinusi, ka zināmu pušu procesuālo tiesību nevienlīdzību var un pat ir pienākums pieņemt tā rezultātā, ka ir atšķirīgas iespējas maksāt par šādiem pakalpojumiem. ECPAK 6. panta 1. punkta pārkāpuma konstatēšanas pamatā bija konkrētie šīs lietas apstākļi, kas saistīti ar ilgu un sarežģītu tiesvedību, ko ierosinājusi bagātā starptautiska korporācija pret divām mazpelnošām fiziskām personām, kurām tika atteikta juridiskā palīdzība, neraugoties uz iespēju diskrecionāri piešķirt šādu palīdzību.

98. Kā jau norādīju, noteikumi, kuros tiek reglamentēta juridiskā palīdzība, ir diezgan neatkarīgi no noteikumiem, kuros tiek reglamentēta PVN piemērošana advokātu sniegtajiem pakalpojumiem. Tomēr dalībvalstis var izmantot juridisko palīdzību, lai kompensētu pušu procesuālo tiesību nevienlīdzību, un tām tas var būt jādara konkrētos gadījumos (kā, piemēram, *McDonald's Two*

liet?). Ta?u, manupr?t, Strasb?ras tiesas judikat?ra nevar tikt interpret?ta k? pras?ba dal?bvalst?m attur?ties no 21 % nodok?a piem?rošanas, ko var atg?t daži no tiesved?bas dal?bniekiem, bet nevar atg?t citi tiesved?bas dal?bnieki.

99. Turkl?t man š?iet, ka, lai gan maksim?l? izmaksu atš?ir?ba k? 121:100 patieš?m rada vienam tiesved?bas dal?bniekam neizdev?g?ku situ?ciju attiec?b? pret t? oponentu, ar to netiek aizskarta pati ties?bu v?rsties ties? b?t?ba. Katr? zi?? valstij nav pien?kuma nodrošin?t piln?gu pušu procesu?lo ties?bu vienl?dz?bu.

100. Nor?du ar?, ka faktisk? pušu procesu?lo ties?bu nevienl?dz?ba, iesp?jams, b?s atkar?ga no citiem faktoriem, it ?paši atš?ir?g?s “cenas un v?rt?bas attiec?bas”, ko nodrošina daž?di advok?ti, un katra lietas dal?bnieka finanšu resursiem kopum?. Piem?ram, ja k?dam bag?tam pat?r?t?jam ir tiesved?ba ar finansi?l?s gr?t?b?s non?kušu komersantu, tad tas, ka komersants var atskait?t PVN par sava advok?ta honor?ru, visticam?k, nerad?s vi?am priekšroc?bas sal?dzin?jum? ar pat?r?t?ju, ja viš nevar at?auties nol?gt t?das pašas kvalit?tes advok?tu k? vi?a oponenta p?rst?vis. Turpretim, ja cilv?ks no ielas c?n?s pret než?l?gu starptautisko milzi, tad fakts, ka starptautiskais uz??mums var atskait?t PVN par ?rpusuz??muma advok?tu honor?riem, visticam?k, neb?s izš?irošais ac?mredzam?s pušu procesu?lo ties?bu nevienl?dz?bas faktors.

Vienl?dz?ga attieksme, nediskrimin?cija un nodok?u neitralit?te

101. Ar trešo jaut?jumu tiek vaic?ts, vai advok?tu pakalpojumu neatbr?vošana no PVN ir aizliegta diskrimin?cija attiec?b? pret šiem pakalpojumiem sal?dzin?jum? ar cit?m “darb?b?m sabiedr?bas interes?s”, kas min?tas PVN direkt?vas 132. panta 1. punkt?.

102. No past?v?g?s judikat?ras izriet, ka “nodok?u neitralit?tes princips ir t?da vienl?dz?gas attieksmes principa tulkojums PVN jom?, kurš prasa, lai sal?dzin?mas situ?cijas netiktu v?rt?tas atš?ir?gi, ja vien š? atš?ir?ba nav objekt?vi pamatota” (35).

103. Jau atz?m?ju, ka PVN direkt?vas 132. panta 1. punkt? noteikto atbr?vojumu m?r?is nav atbalst?t visas darb?bas sabiedr?bas interes?s, bet tikai dažas no t?m, proti, t?s, kas ir “šeit min?tas un aprakst?tas ?oti detaliz?ti” (36). Šaj? sakar? manos secin?jumos liet? *Horizon College* un *Haderer* ir atz?m?ts, ka atbr?vojumu sarakstam nav sistem?tiska rakstura un t?p?c min?jumi par nol?ku nevar katr? zi?? tikt p?rcelti no viena atbr?vojuma uz otru (37).

104. Argument?cijas nol?kos tom?r iedom?simies, ka mans secin?jums šaj? liet? nebija pareizs vai vismaz bija izteikts p?r?k visp?r?gi. Vai ir iesp?jams saskat?t kaut k?du iekš?jo lo?iku, kas ir pamat? 132. panta 1. punkt? noteiktajiem atbr?vojumiem no nodok?a?

105. Šie atbr?vojumi kopum? aptver – pasta pakalpojumus (a) apakšpunkts), daž?dus vesel?bas apr?pes un ar to saist?tos pakalpojumus (b)–e) un p) apakšpunkts), personu apvien?bas, kuru darb?ba ir atbr?vota no PVN (f) apakšpunkts), soci?lo apr?pi un soci?lo nodrošin?šanu (g) apakšpunkts), b?rnu un jauniešu soci?lo apr?pi un izgl?t?bu (h)–j) apakšpunkts) kop? ar sporta aktivit?t?m (m) apakšpunkts), reli?isko, kult?ras un ar t?m saist?to darb?bu (k), l) un n) apakšpunkts), l?dzek?u v?kšanu darb?b?m, kas min?tas b), g)–i) un l)–n) apakšpunkt? (o) apakšpunkts), k? ar? radio un telev?zijas organiz?ciju darb?bu (q) apakšpunkts).

106. Dažas no š?m attiec?gaj?m darb?b?m ir atbr?votas no PVN ar nosac?jumu, ka t?s ir bezpe??as (skat., piem?ram, g) un h) apakšpunkt?), kam?r citas darb?bas var tikt veiktas komerci?los nol?kos (skat., piem?ram, j) apakšpunkt?). Dažos gad?jumos tiek pras?ts nerad?t konkurences izkrop?ojumus (f), l) un o) apakšpunkts).

107. T?d? apm?r?, ka var tikt teikts, ka ir kaut k?ds š?s darb?bas saistošs pavediens, var tikt

nov?rots, ka t?s ir iedal?mas ?etr?s grup?s, proti, sabiedr?bas inform?šana, vesel?bas un soci?l? apr?pe, izgl?t?ba un kult?ra plaš? noz?m?. Nav nek?da pamata visp?r?ji teikt, ka advok?tu pakalpojumi pieder pie k?das no iepriekš aprakst?taj?m plašaj?m grup?m vai konkur? ar t?m, vai pat ir l?dz?gi t?m (38), v?l jo maz?k k?dam no s?ki uzskait?tajiem pas?kumiem.

108. Katr? zi?? uzskat?t, ka darb?b?m, kuras nav min?tas un aprakst?tas 132. panta 1. punkt?, b?tu j?b?t atbr?vojumam p?c analo?ijas, noz?m?tu b?tiskas izmai?as judikat?r?, ka “šo atbr?vojumu aprakst?šanai izmantotie j?dzieni ir interpret?jami šauri, jo šie atbr?vojumi ir iz??mumi no visp?r?j? principa, ka PVN ir j?iekas? par visiem pakalpojumiem, kurus nodok?u maks?t?js ir piem?rojis par atl?dz?bu” (39).

109. Manupr?t, no t? izriet, ka nav pamata uzskat?t, ka tas, ka advok?tu pakalpojumi nav iek?auti PVN direkt?vas 132. panta 1. punkt? ietvertaj? sarakst?, noz?m? atš?ir?gu attieksmi l?dz?g?s situ?cij?s.

Secinājumi

110. ?emot v?r? visus iepriekš min?tos apsv?rumus, uzskatu, ka Tiesai uz *Cour constitutionnelle* (Konstitucion?l? tiesa, Be??ija) uzdotajiem jaut?jumiem ir j?atbild š?di:

(1) pareizi interpret?jot Padomes 2006. gada 28. novembra Direkt?vas 2006/112/EK par kop?jo pievienot?s v?rt?bas nodok?a sist?mu 371. pantu, dal?bvalsts, kas saska?? ar šo noteikumu ir turpin?jusi atbr?vot no PVN advok?tu pakalpojumu sniegšanu, var ierobežot š? atbr?vojuma piem?rošanas jomu, neatce?ot to kopum?. Tom?r, ja dal?bvalsts šo atbr?vojumu ir atc?lusi kopum?, tad t? nedr?kst atkal ieviest t?du pašu atbr?vojumu ar ierobežot?ku piem?rošanas jomu;

(2) ne Direkt?vas 2006/112 132. panta 1. punkta g) apakšpunkt?, ne k?d? cit? š?s direkt?vas pant? dal?bvalst?m nav at?auts atbr?vot no PVN advok?tu pakalpojumu sniegšanu valsts juridisk?s pal?dz?bas sist?mas ietvaros k? pakalpojumus, kuri ir cieši saist?ti ar soci?l?s apr?pes un soci?l?s nodrošin?šanas darbu;

(3) prejudici?lo jaut?jumu p?rbaud? nav atkl?ts nekas t?ds, kas var?tu ietekm?t Direkt?vas 2006/112 sp?k? esam?bu.

1 – Ori?in?lvaloda – ang?u.

2 – Padomes 1977. gada 17. maija Sest? direkt?va 77/388/EEK par to, k? saska?ojami dal?bvalstu ties?bu akti par apgroz?juma nodok?iem – Kop?ja pievienot?s v?rt?bas nodok?u sist?ma: vienota apr??inu b?ze (OV L 145, 1. lpp.).

3 – Padomes 2006. gada 28. novembra Direkt?va 2006/112/EK par kop?jo pievienot?s v?rt?bas nodok?a sist?mu (OV L 347, 1. lpp.).

4 – Parakst?ts Rom? 1950. gada 4. novembr?. Visas dal?bvalstis ir parakst?jušas ECPAK, ta?u Eiropas Savien?ba k? t?da tai v?l nav pievienojusies; skat. Atzinumu 2/13, EU:C:2014:2454.

5 – Apvienoto N?ciju Organiz?cijas ?ener?l? asambleja to ir pie??musi 1966. gada 16. decembr?, *United Nations Treaty Series*, 999. s?j., 171. lpp., un 1057. s?j., 407. lpp. Visas Eiropas Savien?bas dal?bvalstis ir š? pakta dal?bvalstis. Šis pakts ir st?jies sp?k? 1976. gada 23. mart?.

6 – Parakst?ta Orh?s? 1998. gada 25. j?nij? un apstiprin?ta Eiropas Kopienas v?rd? ar Padomes 2005. gada 17. febru?ra L?mumu 2005/370/EK (OV 2005, L 124, 1. lpp.). Savien?bas ties?bu aktos t? tikusi ieviesta ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 26. maija Direkt?vu 2003/35/EK, ar ko paredz sabiedr?bas l?dzdal?bu dažu ar vidi saist?tu pl?nu un programmu

izstrādāt un ar ko attiecībā uz sabiedrības līdzdalību un iespēju griezties [vērsties] tiesā groza Padomes Direktīvas 85/337/EEK un 96/61/EK (OV L 156, 17. lpp.).

7 – OV 2010, C 83, 389. lpp.

8 – Šī lieta neattiecas uz atbrīvojumiem saskaņā ar 135. un 136. pantu.

9 – Līdz 2007. gada 1. janvārim šie paši noteikumi bija ietverti Sestās PVN direktīvas 28. panta 3. punkta b) apakšpunktā un F pielikumā.

10 – Proti, *avocats/advokaten*. Notāru un tiesu izpildītāju pakalpojumi arī tika atbrīvoti no nodokļa līdz 2011. gada 31. decembrim, kad šis atbrīvojums tika atcelts.

11 – *Loi du 30 juillet 2013 portant des dispositions diverses*.

12 – Skat., piemēram, *Ordre des barreaux francophones et germanophone* tēmekļa vietnē <http://www.avocats.be/fr/combien-ça-coûte>.

13 – Spriedums Komisija/Francija (C-492/08, EU:C:2010:348, 45.–47. punkts).

14 – Skat. spriedumus *Kerrutt* (73/85, EU:C:1986:295, 17. punkts), *Norbury Developments* (C-136/97, EU:C:1999:211, 19. punkts) un *Idéal tourisme* (C-36/99, EU:C:2000:405, 32. punkts). Skat. pēc analoģijas arī spriedumu *Danfoss* un *AstraZeneca* (C-371/07, EU:C:2008:711, 24.–44. punkts) (par salīdzināmu iespēju saglabāt izņēmumus no tiesībām atskaitīt PVN priekšnodokli).

15 – Skat., piemēram, spriedumu *Žamberk* (C-18/12, EU:C:2013:95, 17.–20. punkts un tajos minētā judikatūra).

16 – Spriedums Komisija/Francija (C-492/08, EU:C:2010:348).

17 – Spriedums Komisija/Francija (C-492/08, EU:C:2010:348, 36.–41. punkts un tajos minētā judikatūra).

18 – Spriedums Komisija/Francija (C-492/08, EU:C:2010:348, 43.–47. punkts).

19 – Tā ir taisnība, ka ECPAK un ICCPR nav formāli iekārtoti Eiropas Savienības tiesību aktos (skat. spriedumu *Inuit Tapiriit Kanatami* u.c./Komisija, C-398/13 P, EU:C:2015:535, 45. punkts un tajā minētā judikatūra). Tomēr tā rezultātā, ka Hartas garantēto tiesību nozīme un piemērošanas joma ir tādā pati kā ECPAK garantēto tiesību nozīme un piemērošanas joma, Tiesa, interpretējot Hartu, konsekvēnti atsaucas uz Strasbūras tiesas judikatūru. Turklāt Tiesa ir norādījusi, ka cilvēktiesību jomā ECPAK ir paša nozīme, bet ICCPR ir viens no starptautiskajiem instrumentiem, ko tā ņem vērā, piemērojot vispārīgos Savienības tiesību principus (skat., piemēram, spriedumu Parlaments/Padome, C-540/03, EU:C:2006:429, 35.–38. punkts un tajos minētā judikatūra).

20 – Lai gan arī šādu pieeju, pēc valsts viedokļa, tiek panākts tāds pats rezultāts, kā iekasējot PVN un iekasētās summas ieskaitot atpakaļ juridiskās palīdzības sistēmā, man ir zināmas šaubas par to, vai tas atbilst PVN direktīvai. Papildus formālai neatbilstībai, tas varētu ietekmēt arī Eiropas Savienības pašu resursu iegāšanu, kas ietver saskaņotās PVN aprēķināšanas bāzes procentu likmi (skat. Padomes 2007. gada 7. jūnija Lēmuma 2007/436/EK, Euratom par Eiropas Kopienų pašu resursu sistēmu (OV L 163, 17. lpp.) 2. panta b) punktu). Tomēr šis jautājums nav ticis uzdots vai nav būtisks iesniedzējtiesas jautājumos šajā lietā.

21 – Juridiskās palīdzības sistēmas dalībvalstīs ir ļoti atšķirīgas finansējuma un tvēruma ziņā.

Skat., piemēram, Pētījumu par tiesu sistēmas darbību ES dalībvalstīs, *CEPEJ* fakti un skaitļi, 2012.–2014. gads novērtēšanas uzdevums [Study on the functioning of judicial systems in the EU Member States, Facts and figures from the CEPEJ 2012–2014 evaluation exercise], ko sagatavoja Eiropas Tiesu sistēmu efektivitātes komisija (*CEPEJ*), no kura redzams, ka 2012. gadā Austrijā juridiskās palīdzības budžets bija EUR 2,25 uz vienu iedzīvotāju, kas kopumā ir daudz mazāk par valsts ienākumiem no tiesu nodevām vai nodokļiem, bet Zviedrijā šis budžets bija EUR 24,74 uz vienu iedzīvotāju, no kuriem tikai 1 % sedza tiesu nodevas un nodokļi. Tomēr atbilstoši pašlaik spēkā esošajiem Savienības tiesību aktiem šādi jautājumi ir viengīgi katras dalībvalsts kompetencē, ar noteikumu, ka tiek ievērota Harta, ECPAK un Strasbūras tiesas prakse; skat., piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 22. oktobra Direktīvas 2013/48/ES par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informācija trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsultēties ar iestādēm preambulas 48. apsvērumu (OV L 294, 1. lpp.).

22 – Skat., piemēram, spriedumu apvienotajās lietās *Jones u.c.* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 34356/06 un 40528/06, 186. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 2014.

23 – Skat., piemēram, rīkojumu lietā *GREP* (C-156/12, EU:C:2012:342, 35. un nākamie punkti, kā arī rezolūtvē daļā). Par tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību, kas noteiktas Hartas 47. pantā, skat. arī spriedumu *Orizzonte Salute* (C-61/14, EU:C:2015:655, 49. punkts).

24 – Beļģijas Tiesu iekārtas kodeksa 446.ter pants.

25 – Skat. *Ordre des barreaux francophones et germanophone* tēmekļa vietni <http://www.avocats.be/fr/combien-ça-coûte>.

26 – Tēdējādi Eiropas Komisijai veiktais pētījums *Study on the Transparency of Costs of Civil Judicial Proceedings in the European Union* 2007. gada decembrī ir norādīts, ka vidējā stundas likme advokātu honorāriem pirms nodokļu aprēķināšanas Beļģijā ir no EUR 100 līdz EUR 250 (skat. https://e-justice.europa.eu/content_costs_of_proceedings-37-en.do). 2015. gadā, apskatot vairākas advokātu tēmekļa vietnes, ir norādīta pamata stundas likme Ērpus Briseles, kas, šķiet, svārstās no vismaz EUR 80 līdz EUR 150, tomēr jaunākās ziņas par Briseles juridisko biroju, kas strādā Beļģijas valdībā, ir norādīts, ka šā biroja likmes ir no EUR 225 līdz EUR 600 stundā – pēc atļāvē piemērošanas, bet pirms nodokļiem (skat. http://www.rtb.be/info/belgique/detail_la-ministre-galant-appellee-a-s-expliquer-a-la-chambre-sur-ses-frais-d-avocats?id=9120926).

27 – Padomes 1985. gada 27. jūnija Direktīva 85/337/EEK par dažu sabiedrisku un privātu projektu ietekmes uz vidi novērtējumu (OV L 175, 40. lpp.); skat. iepriekš 6. zemsvētras piezīmi. 10.a panta piektajā punktā ir pieprasīts, ka procedūrā jābūt “taisnīgum, objektīvam un tīrī, kā arī tās nav saistītas ar pārmērīgām izmaksām”.

28 – Spriedums *Edwards* un *Pallikaropoulos* (C-260/11, EU:C:2013:221, 36. un nākamie punkti, kā arī rezolūtvē daļā).

29 – Spriedums Komisija/Apvienotā Karaliste (C-530/11, EU:C:2014:67, 55. punkts).

30 – Skat., piemēram, spriedumu apvienotajās lietās *Vereniging Milieudefensie* un *Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht* (no C-401/12 P līdz C-403/12 P, EU:C:2015:4, 54. un 55. punkts un tajos minētā judikatūra).

31 – Skat., piemēram, 1993. gada 27. oktobra spriedumu lietā *Dombo Beheer B.V.* pret Nīderlandi, Nr. 14448/88, 33. punkts, A sērija, Nr. 274; 1996. gada 23. oktobra spriedumu lietā *Ankerl*

pret Šveici, 38. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 1996?V; spriedumu liet? Kress pret Franciju [Liel? pal?ta], Nr. 39594/98, 72. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 2001, un 2002. gada 4. j?nija spriedumu liet? Komanický pret Slov?kiju, Nr. 32106/96, 45. punkts. Analiz?jot vienl?dz?bas principu, Eiropas Savien?bas Tiesai ir bijusi identiska nost?ja, – skat. spriedumus *Otiss u.c.* (C?199/11, EU:C:2012:684, 71. punkts) un *Guardian Industries* un *Guardian Europe* /Komisija (C?580/12 P, EU:C:2014:2363, 31. punkts).

32 – Piem?ram, ja: viena lietas dal?bnieka apel?cijas s?dz?ba netika nodota citam lietas dal?bniekam (2001. gada 6. febru?ra spriedums liet? Beer pret Austriju, Nr. 30428/96, 19. punkts); termi?š bija aptur?ts tikai vienam no lietas dal?bniekiem (spriedums liet? Platakou pret Grie?iju, Nr. 38460/97, 48. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 2001?I; spriedums liet? Wynen pret Be??iju, Nr. 32576/96, 32. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 2002?VIII); bija at?auts uzklaus?t tikai vienu no diviem galvenajiem lieciniekiem (1993. gada 27. oktobra spriedums liet? *Dombo Beheer B.V.* pret N?derlandi, Nr. 14448/88, 34 un 35. punkts, A s?rija, nr. 274); viens lietas dal?bnieks guva iev?rojam? priekšroc?bas attiec?b? uz piek?uvi b?tiskai inform?cijai, ie??ma domin?jošo poz?ciju tiesved?b?, un tam bija iev?rojama ietekme attiec?b? uz tiesas v?rt?jumu (spriedums liet? Yvon pret Franciju, Nr. 44962/98, 37. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 2003?V), vai viens no lietas dal?bniekiem ie??ma amatu vai pild?ja funkcijas, kas deva tam priekšroc?bas, bet tiesa apgr?tin?ja otram lietas dal?bniekam to nopietnu apstr?d?šanu, ne?aujot tam iesniegt attiec?gos dokumentus vai min?t liecinieku liec?bas (1997. gada 24. febru?ra spriedums liet? De Haes un Gijssels pret Be??iju, Nr. 19983/92, 54. un 58. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 1997?I).

33 – Spriedums liet? *Steel and Morris* pret Apvienoto Karalisti, Nr. 68416/01, 59.–72. punkts, *Recueil des arrêts et décisions* 2005?II.

34 – Lai gan atbild?t?ji atbilda visp?r?jiem finanšu krit?rijiem juridisk?s pal?dz?bas pieš?iršanai, neslavas celšanas tiesved?ba princip? bija izsl?gta no juridisk?s pal?dz?bas sist?mas un diskrecion?r? vara pieš?irt š?du pal?dz?bu iz??muma gad?jumos netika realiz?ta.

35 – Skat., piem?ram, neseno piem?ru spriedum? *Jetair and BTW- eenheid BTWE Travel4you* (C?599/12, EU:C:2014:144, 53. punkts).

36 – Skat. iepriekš 52. punktu.

37 – C?434/05 un C?445/05, EU:C:2007:149, 64. punkts.

38 – Šaj? sakar? skat. spriedumu liet? *Marks & Spencer* (C?309/06, EU:C:2008:211, 49. punkts), kur Tiesa nor?d?ja, ka, “lai ar? nodok?u neitralit?tes princips var netikt iev?rots tikai konkur?jošu uz??mumu starp?, [...] par visp?r?g? vienl?dz?gas attieksmes principa p?rk?pumu nodok?u jom? var liecin?t cita veida diskrimin?cija, kas ietekm? uz??m?jus, kuriem noteikti nav j?b?t konkurentiem, bet kuri tom?r ir sal?dzin?m? st?vokl? cit?s tiesiskaj?s attiec?b?s”.

39 – Skat. iepriekš 52. punktu.